

ปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ¹

ปัทรินทร์ นีระพล²

จากการศึกษาปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 14(4) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการแก้ต่างคดีอาญาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกราษฎรฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาอันเนื่องมาจากการที่ได้กระทำการตามหน้าที่³ และการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ มีขั้นตอนในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ใน ข้อ 220 ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 19 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ประกอบ ข้อ 5 ของระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยตำแหน่งและอำนาจของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 วรรคหนึ่ง (2) พ.ศ. 2560 โดยกำหนดกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงไว้ โดยเริ่มต้นตั้งแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกฟ้อง และหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัดขอความอนุเคราะห์ให้มีสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อขอให้จัดพนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดีอาญาให้⁴ จากนั้นพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ เรืองยศ แสนภักดี และ ดร.พิรพงศ์ จงไพศาลสกุล.

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14 “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ (4) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้”.

⁴สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “หนังสือด่วนที่สุด ที่ นร /ว221 เรื่อง การปรับปรุงมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง (แนวทางในการดำเนินคดีของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น

รับผิดชอบสำนวนคดีต้องดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่เพียงพอและได้ข้อเท็จจริงที่ยุติ ซึ่งการแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นไปตาม มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานสำหรับคดีอาญาที่ต้งต้นที่พนักงานอัยการไว้⁵ ขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการดังกล่าว เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น ในแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการจึงต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ควรได้รับการพิจารณาคืออย่างเป็นธรรม และมีเวลาที่เพียงพอในการต่อสู้คดี รวมถึงสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญาที่ต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสม⁶ ดังนั้น การศึกษาปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้น นอกจากบทบัญญัติและระเบียบของสำนักงานอัยการสูงสุดยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ด้วย ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยานการลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ.2553 และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2566 เมื่อได้ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการแล้ว พบว่า ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ประการแรกคือ ปัญหาการรับรองพยานหลักฐานของผู้ถูกฟ้องในกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการเพื่อแก้ต่างคดีอาญา ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 220 ได้กำหนดว่า “การรวบรวมพยานหลักฐาน ให้พนักงานอัยการวิเคราะห์คำ

รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และแนวทางในการดำเนินคดีในศาลปกครอง กรณีคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีถูกฟ้องในศาลปกครอง,” 1 พฤษภาคม 2561.

⁵พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 16 ในการปฏิบัติการตามอำนาจและหน้าที่เฉพาะในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นใดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้.

⁶ ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2563), หน้า 19-20.

ฟ้อง ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่โจทก์ใช้เป็นข้ออ้าง แล้วสอบถามผู้ถูกฟ้องถึงข้อต่อสู้ให้ครบถ้วนทุกประเด็น และบันทึกคำให้การ (อ.ก.22) รวมไว้ในสำนวน ในกรณีที่ผู้ถูกฟ้องจัดทำคำให้การเป็นหนังสือให้รวมไว้ในสำนวน แล้วสั่งให้ผู้ถูกฟ้องหรือผู้แทนให้รวบรวมพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อต่อสู้ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่ต้องใช้ในการซักค้านพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและอื่น ๆ ที่จำเป็นให้เพียงพอแก่การพิจารณารับแก้ต่าง และหากเห็นสมควรพนักงานอัยการอาจให้ความร่วมมือในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือสอบพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องรวมไว้ในสำนวนด้วยก็ได้” ตามระเบียบดังกล่าว ได้กำหนดทางเลือกให้ผู้ถูกฟ้องว่าจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอต่อพนักงานอัยการด้วยตนเอง หรือจะให้ผู้แทนเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ ซึ่งทางเลือกที่ให้ผู้แทนดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ได้มีการกำหนดว่าจะต้องได้รับความเห็นชอบหรือต้องได้รับการตรวจสอบจากผู้ถูกฟ้องเสียก่อน⁷ ซึ่งการกำหนดเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อตัวผู้ถูกฟ้อง เพราะพยานหลักฐานที่ผู้แทนรวบรวมมาโดยไม่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ถูกฟ้อง อาจทำให้คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง หรืออาจเกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกฟ้องคดี เพราะไม่มีการเปิดโอกาสให้จำเลยได้ตรวจสอบพยานหลักฐานต่าง ๆ และส่งผลให้พนักงานอัยการไม่อาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งคดีที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง และอาจมีคำสั่งรับแก้ต่างคดีอาญาโดยสำคัญผิดไปจากข้อเท็จจริง

จากการศึกษาปัญหาดังกล่าว พบว่า ข้อ 220 ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ที่กำหนดทางเลือกให้ผู้แทนรวบรวมพยานหลักฐานโดยไม่ผ่านการตรวจสอบหรือรับรองของผู้ถูกฟ้อง จึงขัดต่อแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการซึ่งรับรองโดยที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 8 ที่เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการ ในคดีอาญา ได้กำหนดว่าให้พนักงานอัยการใส่ใจต่อการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ⁸ และขัดต่อหลักการสอบสวนในชั้นสอบสวน ที่กำหนดไว้ว่าการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนโดยเฉพาะพยานเอกสาร ในคดีอาญาจะรับได้เฉพาะต้นฉบับเท่านั้น หากหาต้นฉบับไม่ได้ อาจใช้สำเนาได้ แต่น้ำหนักของพยานหลักฐานนั้นจะน้อยกว่าต้นฉบับ และสำเนาดังกล่าวจะต้องมีผู้รับรองสำเนาว่าถูกต้องเป็นจริง โดยจะต้องเป็นผู้ที่เห็นหรือทราบข้อความในเอกสารนั้น⁹ เพราะไม่มีการกำหนดให้ผู้ถูกฟ้องรับรองเอกสารต่าง ๆ ไว้ ประกอบกับขัดต่อการดำเนินกระบวนการ

⁷สำนักงานอัยการสูงสุด, คู่มือการแก้ต่างคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 55-56.

⁸สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด, มาตรฐานสากลในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการ National Library of Thailand cataloging in Publication Data, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:สถาบันนิติวัชร์, 2565) , หน้า 27-41.

⁹จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, กลยุทธ์ศึกษาและคู่มือปฏิบัติงาน หลักและทฤษฎีการสอบสวน PRINCIPLE AND THEORY OF INQUIRY, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวิญญูชน, 2563), หน้า 150-151.

พิจารณาในชั้นศาล ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานโดยตรง¹⁰ เพื่อนำมาซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด¹¹

ประการที่สอง ปัญหาการคุ้มครองพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2563 กำหนดให้พนักงานอัยการต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งหมด เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องและเพียงพอ เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการออกคำสั่งว่าจะรับคดีอาญาไว้แก้ต่างหรือไม่¹² เนื่องจากคดีอาญาที่พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดี เป็นคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องเป็นคดีอาญา อันเนื่องมาจากการกระทำการตามหน้าที่¹³ ดังนั้น ในทางปฏิบัติพยานหลักฐานจะเก็บรักษาในหน่วยงานของรัฐ และพยานบุคคลมักจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของรัฐเช่นเดียวกัน แม้ว่าพนักงานอัยการจะมีอำนาจเรียกพยานบุคคลในคดีอาญามาให้การได้ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553¹⁴ ก็ตาม แต่คำให้การของพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้น อาจคลาดเคลื่อนหรือถูกบิดเบือนจากปัจจัยต่างๆ จนทำให้พนักงานอัยการ ไม่อาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องจนทำให้มีคำสั่งรับหรือไม่รับคดีอาญาไว้แก้ต่างไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง รวมถึงกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอาญาอีกด้วย จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

¹⁰ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566), หน้า 102 - 103.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227.

¹² สำนักงานอัยการสูงสุด, เรื่องเดิม, หน้า 55-56.

¹³ มาตรา 14(4) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (4) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้.

¹⁴ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า “ในการปฏิบัติการตามอำนาจและหน้าที่เฉพาะในคดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ หรือในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายอื่นใดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคล ออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้”.

ในปัจจุบันกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคลที่ต้องมาเป็นพยานในคดีอาญาที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างให้ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองไว้โดยเฉพาะ แต่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่นำมาใช้บังคับ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นบทบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลทั่วไป และ กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบการกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553 ที่ใช้บังคับแก่พยานบุคคลที่เป็นข้าราชการพลเรือนที่อยู่ในอำนาจบริหารงานบุคคลของสำนักงาน ก.พ.จากการศึกษาพบว่า กฎหมายแต่ละฉบับยังมีปัญหาและยังไม่เหมาะสมกับการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลไว้ 2 ประเภท ได้แก่ มาตรการทั่วไป¹⁵ และมาตรการพิเศษ ซึ่งมาตรการทั่วไปจะมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องความปลอดภัย¹⁶ ของพยานบุคคล ส่วนมาตรการพิเศษมีการกำหนดมาตรการในเรื่องความปลอดภัยที่เพิ่มเติมมากขึ้น เช่น จัดหาที่พักใหม่หรือย้ายที่อยู่ เปลี่ยนชื่อและข้อมูลทางทะเบียน ให้เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและการดำรงชีพตามสมควร เป็นต้น¹⁷ ซึ่งใช้กับคดีเกี่ยวกับยาเสพติด คดีฟอกเงิน คดีทุจริต คดีศุลกากร คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงในราชอาณาจักร คดีที่เกี่ยวกับเพศ และการค้าประเวณี ความเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ 10 ขึ้นไปหรือหนักกว่านั้น รวมถึง

¹⁵พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”.

¹⁶พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ความปลอดภัย” หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังมาเป็นพยาน.

¹⁷พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10 ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร..”.

คดีที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นควรให้คุ้มครองพยานบุคคล¹⁸ เท่านั้น โดยไม่ได้มีการกำหนดประเภทคดีอาญาที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างไว้ รวมถึงไม่ได้มีการกำหนดมาตรการพิเศษในเรื่องการตำแหน่งหน้าที่การทำงานของพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย ดังนั้น การนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้เป็นมาตรการทั่วไป มาใช้คุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงยังไม่เหมาะสมและไม่ครอบคลุม

2. กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553 เป็นบทบัญญัติที่มีความเฉพาะมากกว่ากฎหมายฉบับแรก แต่ได้กำหนดมาตรการที่มุ่งเน้นให้การคุ้มครองแก่ข้าราชการพลเรือนที่เข้ามาให้ข้อมูล หรือเป็นพยาน¹⁹ ในกระบวนการสอบสวน ตรวจสอบ หรือพิจารณาทางวินัย ซึ่งอาจนำไปสู่การดำเนินคดีอาญาในภายหลัง โดยบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง มีเฉพาะข้าราชการพลเรือนสามัญเท่านั้น ไม่รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น ๆ ที่ต้องเข้ามาเป็นพยานบุคคลในการดำเนินคดีอาญา โดยเป็นการคุ้มครองพยานบุคคลผู้ให้ข้อมูลต่อผู้บังคับบัญชา หรือบุคคลดังกล่าวให้ถ้อยคำในฐานะพยานต่อผู้มีหน้าที่สืบสวนและสอบสวนตามกฎหมายอันเป็นประโยชน์ และเป็นผลดีต่อการปฏิบัติราชการด้วย²⁰ และได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา และผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ

¹⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8 พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราพิเศษได้ (1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร (2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา (3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี (4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน (5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้อำนาจผู้บังคับบัญชาสั่งเพิ่มโทษขึ้น หรือโทษสถานหนักกว่านั้น (6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน.

¹⁹ กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553 ข้อ 2 “ใน กฎ ก.พ. นี้ “พยาน” หมายความว่า ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ให้ข้อมูลหรือให้ถ้อยคำตามมาตรา 98”.

²⁰ กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553 ข้อ 3 “ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดให้ข้อมูลต่อผู้บังคับบัญชาหรือให้ถ้อยคำในฐานะพยานต่อผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนหรือตรวจสอบตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการ อันเป็นประโยชน์และเป็นผลดียิ่งต่อทางราชการ ให้ถือว่าผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ราชการ ซึ่งได้รับความคุ้มครองพยานและอาจได้รับบำเหน็จความชอบเป็นกรณีพิเศษ ตามกฎ ก.พ. นี้..”.

และแต่งตั้งเป็นผู้ดำเนินการคุ้มครองพยานบุคคล ซึ่งวิธีการในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นข้าราชการอย่างเหมาะสม เช่น ไม่เปิดเผยชื่อ หรือข้อมูลของผู้ให้ถ้อยคำ ไม่ใช่อำนาจหรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือกระทบสิทธิ ให้ความคุ้มครองพยานบุคคลไม่ให้ถูกกลั่นแกล้งหรือข่มขู่ เป็นต้น²¹ ซึ่งหากมีกรณีที่พยานดังกล่าวได้ร้องขอเป็นหนังสือ หากผู้บังคับบัญชาเห็นว่าเป็นกรณีที่จะต้องดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานบุคคล อาจมีคำสั่งย้ายบุคคลดังกล่าวได้ทันที โดยจะเริ่มคุ้มครองพยานบุคคลนับตั้งแต่วันที่ให้ถ้อยคำ จนกว่าจะมีคำสั่งยุติเรื่องหรือดำเนินการตามกฎหมายเสร็จสิ้น²² แต่อย่างไรก็ตาม แม้กฎ ก.พ. ข้างต้น จะมีการคุ้มครองเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ดำเนินการคุ้มครอง แต่ไม่ได้กำหนดไปถึงมาตรการในการคุ้มครองพยานในกรณีที่พยานบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาเป็นปรปักษ์ผู้บังคับบัญชา หรือกรณีที่ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นคดีอาญา ซึ่งหากเป็นกรณีข้างต้น อาจส่งผลให้ผู้บังคับบัญชาดังกล่าว มีอคติหรือกระทำการใดอันเป็นการก่อกวนผู้ที่เป็นพยานบุคคลเสียเองก็เป็นได้ ดังนั้น การนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้เฉพาะข้าราชการพลเรือนยังถือว่าเป็นมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงยังไม่เหมาะสมและไม่ครอบคลุม

3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้นำมาใช้บังคับเป็นมาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีอาญาที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดี เพราะเป็นการดำเนินคดีทุจริต โดยอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนและวินิจฉัย กรณีมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือ

²¹กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553 ข้อ 7 “ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน ดังต่อไปนี้ 1. ไม่เปิดเผยชื่อ หรือข้อมูลใด ๆ ที่จำทราบบว่าผู้ใดเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือให้ถ้อยคำ 2. ไม่ใช่อำนาจไม่ว่าทางใดหรือกระทำการอันใดอันเป็นการก่อกวนหรือไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจมีผลให้กระทบสิทธิหรือหน้าที่ของผู้นั้นในทางเสียหาย 3. ให้ความคุ้มครองมิให้ผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกข่มขู่เพราะเหตุที่มีการให้ข้อมูลหรือถ้อยคำ 4. ประสานงานกับพนักงานอัยการเพื่อเป็นทนายแก้ต่างให้ถ้าผู้นั้นถูกฟ้องคดีต่อศาล 5. ในกรณีที่พยานผู้ใดร้องขอเป็นหนังสือ ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งจะพิจารณาย้ายผู้นั้น หรือพิจารณาดำเนินการอื่นใดที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อให้ผู้นั้นได้รับความคุ้มครอง โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมหรือเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาของผู้นั้น และไม่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ได้”

²²กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553 ข้อ 9 “เมื่อผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งได้รับคำร้องตามข้อ 8 แล้ว หากมีมูลน่าเชื่อว่าเป็นไปตามที่พยานกล่าวอ้าง ให้ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งดำเนินการให้ความคุ้มครองพยานในโอกาสแรก ที่สามารถกระทำได้”

การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม²³ แต่เป็น บทบัญญัติที่มีมาตรการการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความเหมาะสมกับการคุ้มครองพยาน บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยบทบัญญัติดังกล่าวมีการกำหนดให้มีมาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคลใน 2 รูปแบบ คือ มาตรการทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา พ.ศ. 2546²⁴ และ มาตรการ พิเศษที่คุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้โดยเฉพาะ ในมาตรา 133²⁵ ซึ่งเป็นการคุ้มครองพยาน บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการคุ้มครองด้านการปฏิบัติหน้าที่ หรือหน้าที่การงานโดยกำหนดมาตรการ คุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกลั่นแกล้ง หรือได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในสังกัด เดิม คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถกำหนดมาตรการในการช่วยเหลือพยานดังกล่าวได้ โดยเสนอต่อ นายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งการให้ได้รับความคุ้มครอง หรือย้ายสังกัดได้ โดยที่ตำแหน่งและสิทธิประโยชน์เท่าเดิม²⁶ การกำหนดเช่นนี้ ถือว่าเป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญาที่มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและ

²³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ. 2561 มาตรา 28 บัญญัติว่า “คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (2) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายว่ผิดปกติ กระทำความผิด ฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม”.

²⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 131 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าคดีใดสมควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่บุคคลดังกล่าว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญามา ใช้บังคับโดยอนุโลม และให้อำนาจของรัฐมนตรีตามกฎหมายดังกล่าวเป็นอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการดำเนินการ ดังกล่าวให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจกำหนดมาตรการอื่นใดที่สมควรเพื่อให้เกิด ความปลอดภัยแก่ผู้ที่จะต้องได้รับการ คุ้มครองช่วยเหลือ และมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยดำเนินการตามที่จำเป็นได้”.

²⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ. 2561 มาตรา 133 บัญญัติว่า “ในกรณีบุคคลตามมาตรา 131 วรรคหนึ่ง เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ เมื่อบุคคลนั้นร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าหากยังคง ปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลนั้น และคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความพยานหลักฐานเบื้องต้นอันควรเชื่อได้ว่า น่าจะมีเหตุดังกล่าว ให้เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการให้ได้รับความคุ้มครองหรือมีมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควร ต่อไป และอาจเสนอให้มีการกำหนดตำแหน่งและสิทธิประโยชน์อื่น เพื่อคุ้มครองบุคคลนั้นในหน่วยงานของรัฐอื่นที่ไม่ต่ำกว่า ระดับและตำแหน่งที่บุคคลดังกล่าวเคยดำรงตำแหน่งอยู่เดิม”.

²⁶ สำนักสืบสวนกิจการพิเศษ สำนักงาน ป.ป.ช., คู่มือการปฏิบัติงานคุ้มครองช่วยเหลือพยานในคดีทุจริต (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. ,2566) หน้า 4-5.

การปฏิบัติที่เหมาะสม²⁷ และยังคงคล้องกับหลักจิตวิทยาทำให้การของบุคคล ที่กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้พยานบุคคลให้การที่คลาดเคลื่อนหรือเป็นเท็จ อาจเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมด้วย²⁸

ดังนั้น การที่มาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีอาญาที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างให้ที่ใช้ในปัจจุบันไม่มีการกำหนดมาตรการไว้โดยเฉพาะ แต่ได้ใช้มาตรการทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และ กฎ ก.พ. จึงเป็นการขัดต่อสิทธิของพยานบุคคลได้รับความคุ้มครองและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม และไม่ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่อาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่า ควรกำหนดมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีลักษณะเดียวกับมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีทุจริตที่อยู่อำนาจของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตาม มาตรา 133 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

ประการที่สาม ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี ตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2566 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ประกอบกับมาตรา 12 แห่งพระราชกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 โดยกำหนดระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ คือ ระยะเวลาพิจารณาพิพากษาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาของศาลยุติธรรม โดยกำหนดให้ศาลจะต้องพิจารณาและพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือนตั้งแต่วันรับฟ้อง จนถึงวันที่ศาลจะประทับฟ้องต่อไป โดยไม่ได้มีการแยกประเภทว่า กรณีราษฎรฟ้องราษฎรด้วยตนเอง หรือกรณีราษฎรฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการตามหน้าที่ออกจากกัน ทุกคดีที่ราษฎรฟ้องและศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องนั้น จะต้องอยู่ภายใต้บังคับระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้น ในระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันรับฟ้องทั้งสิ้น ทั้งที่ในทางปฏิบัติหากเป็นกรณีที่ราษฎรฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นจำเลยในคดีอาญา มีขั้นตอนและการปฏิบัติตามระเบียบและขั้นตอนของราชการในหลาย ๆ กระบวนการ เช่น การส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดีอาญา การประสานงานเกี่ยวกับ

²⁷ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพิมพ์วิญญูชน,) 2563, หน้า 106.

²⁸แอล ดูปลาตร์ และ วิจิตร ลุติตานนท์, คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2477 กฎหมายลักษณะพยานและจิตตวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ:สำนักงานพิมพ์วิญญูชน,) 2561, หน้า 11.

พยานหลักฐานในคดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น การกำหนดระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันรับฟ้องดังกล่าว อาจจะไม่ใช่เพียงพอแก่คดีอาญาดังกล่าว และส่งผลให้เกิดปัญหาในการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการด้วย การกำหนดระยะเวลาข้างต้น จึงก่อให้เกิดปัญหาการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเข้าแก้ต่าง พนักงานอัยการจะเริ่มแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีได้ต่อเมื่อโจทก์ได้ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นจำเลยในคดีอาญา และศาลรับฟ้องคดีอาญาไว้แล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจะร้องขอมายังพนักงานอัยการเพื่อให้แก้ต่างคดีอาญาให้ ดังนั้น ระยะเวลา 6 เดือนในคดีที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างนั้น จึงเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ระยะเวลาที่พนักงานอัยการยังไม่มีคำสั่งรับคดีไว้แก้ต่าง และยังไม่ได้เริ่มต้นการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งในระยะเวลา 6 เดือน พนักงานอัยการอาจมีระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ไม่เพียงพอให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและครบถ้วน เพราะในคดีอาญาที่ฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นมีความยุ่งยาก และความซับซ้อนที่แตกต่างกัน ประกอบกับ การแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ มีการกำหนดวิธีการเป็นลำดับขั้นตอนไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่า ด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 หมวด 7 การดำเนินคดีแก้ต่างคดีอาญา เสียก่อน กล่าวคือนับแต่วันที่ศาลรับฟ้องคดีอาญาของโจทก์ไว้เพื่อไต่สวนมูลฟ้อง หน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกฟ้องส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์มายังสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อให้จัดพนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดีอาญาให้ และพนักงานอัยการต้องแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเพียงพอ และจะต้องได้ข้อเท็จจริงที่ยุติเสียก่อน เพื่อนำมาประกอบดุลพินิจในการมีคำสั่งรับแก้ต่างคดีให้แก่จำเลยในคดีอาญา เมื่อมีคำสั่งรับคดีไว้แก้ต่างแล้ว จากนั้นพนักงานอัยการจึงยื่นคำแถลงให้ศาลทราบถึงการรับแก้ต่าง ซึ่งมีระยะเวลาในการดำเนินการดังกล่าวในแต่ละขั้นตอนตามระเบียบ²⁹ และแม้ว่าตาม ข้อ 6/1 ในระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2566 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จะกำหนดข้อยกเว้นสำหรับกรณีที่มีล่าช้าเกิดจากข้อขัดข้องอันเกิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หน่วยงานอื่น หรือบุคคลภายนอก หรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ โดยไม่ให้นับระยะเวลาที่เป็นเหตุแห่งความล่าช้าเข้าด้วย

²⁹ สำนักงานอัยการสูงสุด, คู่มือการแก้ต่างคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 55-56.

และให้นับระยะเวลาต่อจากเหตุดังกล่าวสิ้นสุดก็ตาม³⁰ บทบัญญัติดังกล่าว เป็นการกำหนดเหตุที่ล่าช้าไว้โดยภาพรวมโดยไม่ได้อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการในคดีที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างไว้โดยเฉพาะ ส่งผลทำให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การกำหนดระยะเวลาไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันได้ ข้อยกเว้นตาม ข้อ 6/1 ตามระเบียบดังกล่าว จึงยังไม่อาจแก้ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการในการแก้ต่างคดีอาญาที่ไม่เพียงพอได้

จากการศึกษาพบว่า การที่ระเบียบดังกล่าว กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีประเภทคดีไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาไว้เพียง 6 เดือนนับแต่วันรับฟ้อง ย่อมส่งผลต่อระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการ ที่จะต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ข้อเท็จจริงที่ยุติเสียก่อน เพื่อนำมาประกอบดุลพินิจในการมีคำสั่งรับแก้ต่างคดีให้แก่จำเลยในคดีอาญา ทำให้มีเวลาที่จำกัด และอาจทำให้ได้รับข้อเท็จจริงที่ไม่ครบถ้วนถูกต้อง รวมถึงส่งผลต่อการมีคำสั่งในการรับคดีหรือไม่รับคดีโดยสำคัญ และที่สำคัญส่งผลเสียต่อตัวจำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีไว้ การกำหนดระยะเวลาดังกล่าว จึงขัดต่อแนวคิดเรื่องหลักความยุติธรรมเฉพาะเรื่องของอริสโตเติล ที่ว่าความยุติธรรมมิใช่เป็นเรื่องที่ตายตัวที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีความยืดหยุ่นในตัวเอง ควรพิจารณาเรื่องความยุติธรรมไปตามแต่ละสถานการณ์ จึงเป็นความยุติธรรมที่แท้จริง³¹ และขัดกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิและเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3)(b) เป็นสิทธิในการมีเวลาที่เพียงพอและมีการอำนวยความสะดวกในการเตรียมการต่อสู้คดีถือเป็นหลักประกันของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม³²

ดังนั้นแล้ว เพื่อให้การแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาของพนักงานอัยการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม และสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งเป็นการคุ้มครองสิทธิ

³⁰ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2566 ข้อ 6/1 กำหนดว่า “การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น อาจล่าช้ากว่ากำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากเหตุดังต่อไปนี้ (5) มีข้อขัดข้องอันเกิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หน่วยงานอื่น หรือบุคคลภายนอก เช่น การส่งหมายระหว่างประเทศ การทำแผนที่พิพาท การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน (6) เหตุจำเป็นอันมีอาจกล่าวได้ เมื่อเหตุตามวรรคหนึ่งสิ้นสุดลงแล้ว ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปให้แล้วเสร็จตามกำหนดระยะเวลาในข้อ 5 และข้อ 6 โดยมีให้นับระยะเวลาที่เป็นเหตุแห่งความล่าช้ารวมเข้าด้วย”.

³¹ สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น Introduction to PHILOSOPHY OF LAW, พิมพ์ครั้งที่ 22 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566), หน้า 234.

³² กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง [Online], Available URL: <https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-human-rights-instruments/treaties-that-thailand-is-party/iccpr/>, 2025 (เมษายน, 25).

ของพยานบุคคล รวมถึงสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาต่อไปนี้

1. ปัญหาการรับรองพยานหลักฐานของผู้ถูกฟ้องในกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการเพื่อแก้ต่างคดีอาญา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ให้สอดคล้องกับหลักพยานโดยตรงในชั้นพิจารณาของศาล หลักการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน และแนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการ ซึ่งรับรองโดยที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 8 โดยแก้ไข ข้อ 220 วรรคหนึ่ง

จากเดิมที่กำหนดว่า ข้อ 220 วรรคหนึ่ง “การรวบรวมพยานหลักฐาน ให้พนักงานอัยการวิเคราะห์คำฟ้อง ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่โจทก์ใช้เป็นข้ออ้าง แล้วสอบถามผู้ถูกฟ้องถึงข้อต่อสู้ให้ครบถ้วนทุกประเด็น และบันทึกคำให้การ (อ.ก.22) รวมไว้ในสำนวน ในกรณีที่ผู้ถูกฟ้องจัดทำคำให้การเป็นหนังสือให้รวมไว้ในสำนวน แล้วสั่งให้ผู้ถูกฟ้องหรือผู้แทนให้รวบรวมพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อต่อสู้ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่จะต้องใช้ในการซักค้านพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและอื่น ๆ ที่จำเป็นให้เพียงพอแก่การพิจารณารับแก้ต่าง และหากเห็นสมควรพนักงานอัยการอาจให้ความร่วมมือในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือสอบพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องรวมไว้ในสำนวนด้วยก็ได้”

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นว่า ข้อ 220 วรรคหนึ่ง “ การรวบรวมพยานหลักฐาน ให้พนักงานอัยการวิเคราะห์คำฟ้อง ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่โจทก์ใช้เป็นข้ออ้าง แล้วสอบถามผู้ถูกฟ้องถึงข้อต่อสู้ให้ครบถ้วนทุกประเด็น และบันทึกคำให้การ (อ.ก.22) รวมไว้ในสำนวน ในกรณีที่ผู้ถูกฟ้องจัดทำคำให้การเป็นหนังสือให้รวมไว้ในสำนวน แล้วสั่งให้ผู้ถูกฟ้องหรือผู้แทนให้รวบรวมพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อต่อสู้ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่จะต้องใช้ในการซักค้านพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและอื่น ๆ ที่จำเป็นให้เพียงพอแก่การพิจารณารับแก้ต่าง กรณีผู้แทนเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐาน ต้องผ่านความเห็นชอบ ตรวจสอบ และการรับรองพยานหลักฐานโดยผู้ถูกฟ้องก่อนส่งมายังพนักงานอัยการ และหากเห็นสมควรพนักงานอัยการอาจให้ความร่วมมือในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือสอบพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องรวมไว้ในสำนวนด้วยก็ได้”

2. ปัญหาการคุ้มครองพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา พ.ศ. 2546 2 มาตรา ได้แก่ มาตรา 8 และ มาตรา 10 ในประเด็นเรื่องการกำหนดประเภทคดีและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเพิ่มเติม ให้สอดคล้องสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญาที่ควรได้รับการคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสม โดยนำบทบัญญัติมาตรา 133 แห่งพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาบัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรการคุ้มครองพยาน
เจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีอาญาที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างให้

ตามมาตรา 8 จากเดิมที่กำหนดว่า

“มาตรา 8 พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้อำนาจตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน”

ตามมาตรา 8 ดังกล่าว ควรแก้ไขเพิ่มเติมประเภทของคดีที่อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษไว้ด้วย ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นว่า

“มาตรา 8 พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

- (5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น
- (6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน
- (7) คดีอาญาที่มีการร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่าง”

แก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดมาตรการพิเศษสำหรับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีอาญาที่มีการร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดีอาญาให้ โดยแก้ไขมาตรา 10 จากเดิมที่บัญญัติว่า

“ มาตรา 10 ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย
- (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร่องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (3) เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานนั้นกำหนด

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งมา โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดและให้คำนึงถึงการดำรงชีวิตตามปกติของพยานด้วย”

โดยเพิ่มเติมมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยนำมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่คุ้มครองในเรื่องหน้าที่การงานของพยานบุคคล ตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มาเพิ่มเติมในมาตราดังกล่าว โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็นมาตรา 10 วรรค 4 ดังนี้

“มาตรา 10 ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย
- (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร่องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ดำเนินการให้มิเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (3) เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร หมายความว่า ด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานนั้นกำหนด

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งมา โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในกรณีคืออาญาที่มีการร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่าง และพยานบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลนั้นร้องขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยานว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลนั้น และสำนักงานคุ้มครองพยานพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานเบื้องต้นอันควรเชื่อได้ว่าน่าจะมีเหตุดังกล่าว ให้เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการให้ได้รับความคุ้มครองหรือมีมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรต่อไป และอาจเสนอให้มีการกำหนดตำแหน่งและสิทธิประโยชน์อื่น เพื่อคุ้มครองบุคคลนั้นในหน่วยงานของรัฐอื่นที่ไม่ต่ำกว่าระดับและตำแหน่งที่บุคคลดังกล่าวเคยดำรงตำแหน่งอยู่เดิม

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดและให้คำนึงถึงการดำรงชีวิตตามปกติของพยานด้วย”

ผู้ศึกษาเชื่อว่า หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในคดีอาญาที่ร้องขอให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างคดีให้แล้ว จะครอบคลุมกับการคุ้มครองพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ และสามารถแก้ปัญหาในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการได้

3. ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2566 ให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ 2 ฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ข้อ 10 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิและเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3)(b) กล่าวคือ สิทธิที่ควรได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และ สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีจากเดิมที่กำหนดว่า

“ข้อ 5 กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น

(1) คดีจัดการพิเศษ ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือน นับแต่วันรับฟ้องหรือวันรับคำร้องขอ

สำหรับคดีอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 6 เดือนนับแต่วันรับฟ้อง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับคดีจัดการพิเศษ หรือคดีสามัญ หรือคดีสามัญพิเศษแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง”

ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นว่า “ข้อ 5 กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น

(2) คดีจัดการพิเศษ ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือน นับแต่วันรับฟ้องหรือวันรับคำร้องขอ

สำหรับคดีอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 6 เดือนนับแต่วันรับฟ้อง ในกรณีที่คดีอาญาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง สำหรับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเข้าแก้ต่าง ศาลจะพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่พนักงานอัยการมีคำสั่งรับคดีอาญาไว้แก้ต่างและได้แถลงต่อศาลถึงการรับแก้ต่างคดีอาญานั้น ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับคดีจัดการพิเศษ หรือคดีสามัญ หรือคดีสามัญพิเศษแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง”

หากมีการแก้ไขดังกล่าว ผู้ศึกษาเชื่อว่าจะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นจำเลยในคดีอาญาได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีที่เพียงพอ และพนักงานอัยการสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงในการแก้ต่างคดีอาญาได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฎ ก.พ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการให้บำเหน็จความชอบ การกันเป็นพยาน การลดโทษ และการให้ความคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2553.

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง [Online], Available URL: <https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-human-rights-instruments/treaties-that-thailand-is-party/iccpr/>, 2025 (เมษายน, 25).

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. กลยุทธ์ศึกษาและคู่มือปฏิบัติงาน หลักและทฤษฎีการสอบสวน PRINCIPLE AND THEORY OF INQUIRY. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวิญญูชน, 2563.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพิมพ์วิญญูชน, 2563.

ปกป้อง ศรีสนิท. สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565.

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553.

ยุติธรรม พ.ศ. 2566.

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563.

สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด. มาตรฐานสากลในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการ National Library of Thailand cataloging in Publication Data. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนิติวัชร์, 2565.

สมยศ เชื้อไทย. นิติปรัชญาเบื้องต้น **Introduction to PHILOSOPHY OF LAW**. พิมพ์ครั้งที่ 22.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

สำนักงานอัยการสูงสุด.คู่มือการแก้ต่างคดีอาญา. ม.ป.ท. : ม.ป.ท..

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. หนังสือด่วนที่สุด ที่ นร /ว221 เรื่อง การปรับปรุงมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการ
ดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง (แนวทางในการดำเนินคดีของราชการส่วนกลาง ราชการ
ส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และแนวทาง
ในการดำเนินคดีในศาลปกครอง กรณีคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี
ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีถูกฟ้องในศาลปกครอง. 1 พฤษภาคม 2561.

สำนักสืบสวนกิจการพิเศษ สำนักงาน ป.ป.ช., คู่มือการปฏิบัติงานคุ้มครองช่วยเหลือพยานในคดีทุจริต. ม.ป.ท.
,2566.

แอล คูปลาตร์ และวิจิตร ลุกลิตานนท์. คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2477 กฎหมายลักษณะพยานและจิตต
วิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพิมพ์วิญญูชน, 2561.